

Polisiär beredskap i fred, kris och krig (SOU 2025:57)

Sammanfattning

Tullverket har granskat betänkandet mot bakgrund av myndighetens uppdrag och hur förslagen kan komma att påverka myndighetens verksamhet. Tullverket tillstyrker förslaget om en ny lag om stärkt samverkan i gränskontrollverksamheter vid höjd beredskap och ser positivt på att den folkrättsliga statusen i krig för personal som utför uppgifter med stöd av den föreslagna lagen föreslås vara civil.

Tullverket har inte några synpunkter på utredningens övriga förslag som inte innehåller något som i större utsträckning påverkar myndigheten.

Tullverkets ställningstagande

Tullverkets uppgifter framgår av ett flertal författningar, bland annat EU:s tullagstiftning, tullagen, tullbefogenhetslagen och Tullverkets instruktion.

Enligt dessa ska Tullverket:

- fastställa och ta ut tullar, skatter och avgifter så att en riktig uppbörd kan säkerställas,
- övervaka och kontrollera trafiken till och från Sverige så att bestämmelser om in- och utförsel av varor följs,
- förebygga, förhindra och upptäcka brottslighet i samband med in och utförsel av varor,
- ingripa vid misstanke om brott samt utreda och lagföra vissa brott.

Tullverket ska vidare delta i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten samt bedriva viss verksamhet rörande rattfylleribrott.

Tullverket är en av de myndigheter som enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap är utpekad som en beredskapsmyndighet. Myndigheten är därmed i enlighet med förordningen ålagd särskilda uppgifter inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Tullverket ingår i beredskapssektorerna ordning och säkerhet samt utrikeshandel.

Tullverket har samma grunduppdrag i såväl fred som krig. Vid höjd beredskap och krig ska myndigheten dock i första hand inrikta sin verksamhet på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret. Utifrån rådande läge kan omprioriteringar och riktade insatser mot vissa ansvarsområden behöva göras.

Varors rörlighet över gränserna upphör inte vid höjd beredskap och krig. Import och export av varor som är nödvändiga för landets försörjning och säkerhet behöver säkerställas. Genom kontroll av vissa varor kan liv, hälsa och miljö säkerställas samt smitta och sjukdom förhindras. Även uppbörden behöver i händelse av höjd beredskap och krig prioriteras så att nödvändiga medel kan flyta in till statskassan. Natosamarbetet ställer också krav på smidiga och väl fungerande gränsövergångar för att allierade parter militära förband ska kunna förflyttas över vårt territorium. Ytterligare uppgifter kan dessutom tillkomma, som t.ex. kontroll av varor som omfattas av sanktioner eller ransonering samt tullhantering av militära transporter. Varor kan vidare behöva kontrolleras enligt krigshandelslagen (1964:19).

Tullverkets verksamhet kan i händelse av höjd beredskap och krig därmed bli mycket ansträngd. Att som i dag behöva avdela särskilda tulltjänstemän att tillhöra gränsövervakningspersonalen enligt lagen om gränsövervakningen i krig m.m. tar mycket tid och resurser. Vid en aktivering av lagen tillhör gränsövervakningspersonalen en egen ledningsorganisation som har ett särskilt uppdrag och befogenheter som skiljer sig från tulltjänstemännens fredstida uppdrag. Gränsövervakningspersonalen är vidare kombattanter, dvs. har laglig rätt att bruka våld mot militära motståndare samt utgör militära mål som får anfallas av motparten. För att kunna utföra detta uppdrag behövs mycket utbildning samt övning. Det är även komplext att kombinera ett militärt uppdrag med ett civilt eftersom uppdragen styrs av olika syften och regelverk. Att kunna hantera det kräver mycket utbildning och träning, vilket tar tid och resurser från Tullverkets grunduppdrag.

Något som också behöver beaktas är svårigheterna och kostnaderna det medför att särskilja kombattanterna från övrig personal på Tullverket. Om Tullverkets kombattanter inte särskiljs innebär det risker för såväl övrig personal som civilbefolkningen. Tullverket ser därför positivt på utredningens förslag om en ny lag om stärkt samverkan i gränskontrollverksamheter vid höjd beredskap samt att den folkrättsliga statusen i krig för personal som utför uppgifter med stöd av den föreslagna lagen föreslås vara civil.

För det fall personalens folkrättsliga status inte ändras från kombattant till civil vill Tullverket understryka vikten av att den föreslagna lagen ses över. Detta då den föreslagna lagen gäller samtlig personal som utför uppgifter med stöd av lagen till skillnad från i dag då endast särskilt utsedd gränsövervakningspersonal omfattas av bestämmelserna i lagen om gränsövervakningen i krig m.m. och därmed är att anse som kombattanter enligt 3 § p. 3 totalförsvarets folkrättsförordning. Samtliga tulltjänstemän i kontrollverksamheten skulle annars kunna anses vara kombattanter. Om kombattantstatusen ska kvarstå behöver den föreslagna lagen vidare ses över så att utsedda kombattanter på ett tydligt sätt urskiljs med särskilda uniformer, målade bilar och lokaler m.m. som tydliggör att dessa ingår i den militära styrkan och inte kan sammanblandas med annan personal.

Utredningen har i betänkandet (avsnitt 6.9.5) gjort bedömningen att det finns ett antal angelägna frågeställningar inom skydd och bevakning som ligger utanför ramen för utredningens uppdrag, men som de anser bör analyseras närmare i ett annat sammanhang. Tullverket instämmer i utredningens bedömning. Tullverket anser även, vilket har lyfts inom

ramen för utredningen, att frågan om Tullverkets tulltjänstemän ska kunna bevaka myndighetens egna skyddsobjekt under höjd beredskap bör ses över i ett sådant sammanhang.

Ärendets handläggning

I detta ärende har generaltulldirektören Johan Norrman beslutat. Föredragande har varit verksjuristen Cecilia Ivarsson. I den slutliga handläggningen har även överdirektören Bodil Taylor och tf. rättschefen Rikard Bergman deltagit.

TULLVERKET

Johan Norrman

Kopia till:

Finansdepartementet, S3

Tullverket

Verksledningsstaben

Kommunikationsavdelningen

Förvaltningsavdelningen

Kontrollavdelningen

Tullkriminalavdelningen

Underrättelseavdelningen

Uppbördsavdelningen